

OD REDAKCJI

Barbara Hollender w cyklu trzech książek prezentujących sylwetki polskich twórców, od Wandy Jakubowskiej, Andrzeja Munka, Andrzeja Wajdy i Kazimierza Kutza po Kubę Czekaja, Pawła Maślonę i Jana Komasa, przenikliwie, choć niejako na drugim planie, ukazuje przemiany generacyjne w polskim kinie, u podłoża których leżą zmieniające się realia historyczne i kulturowe, fluktuacje polityczne i uwarunkowania instytucjonalne czy ekonomiczne.

Idąc tym tropem, bieżący tom „Kwartalnika Filmowego” poświęcamy kinu polskiemu w XXI w. Zwracamy uwagę na jego relację z przeszłością, krytyczny lub afirmatywny stosunek do tradycji filmowej, świadomość korzeni lub ich negację. Równocześnie przyglądamy się temu, co w tym kinie nowe i inspirujące. Tom otwiera tekst Sebastiana Jagielskiego o jednym z żywych dyskutowanych, a równocześnie najbardziej docenianych na świecie polskich filmów ostatnich lat – o *Idzie* Pawła Pawlikowskiego. Autor w zastosowanych tam środkach artystycznych odnajduje zarówno odniesienia do minionej estetyki, jak i metodę konstruowania kluczowych tropów znaczeniowych, nastroju i idei, przy czym unika uproszczeń politycznych, którym często ulegała krytyka. Ilona Copik, opisując nowe tendencje w filmach ostatnich lat eksplorujących temat śląski, autorstwa m.in. Michała Rosy, Marka Lechkiego, Magdaleny Piekorz, Macieja Pieprzycy i innych, zwraca uwagę na ich odmienną od konwencji obrazowych i kulturowych utrwalaonych w powszechnej świadomości przez kino Kazimierza Kutza. Tekst Krzysztofa Loski o *Hiszpance* Łukasza Barczyka wskazuje postmodernistyczne zaplecze tego filmu, któremu towarzyszy intencja zmierzenia się z jedną z alternatywnych wizji historii. Emil Sowiński przedstawia szkic na temat Studia Munka, zestawiając jego koncepcję z wcześniejszymi formami studiów warsztatowych umożliwiającymi debiut adeptom reżyserii filmowej.

Kolejna grupa tekstów odnosi się do filmów, które wchodzą ze sobą w rodzaj dialogu pokoleniowego. Karol Jachymek zestawia *Niewinnych czarodziejów* Andrzeja Wajdy i *Wszystkie nieprzespane noce* Michała Marczaka jako filmy o młodych wyobcowanych ludziach z dwu różnych epok, szukających swoich dróg poza głównym nurtem życia społecznego. Agnieszka Morstin dokonuje porównania *Podwójnego życia Weroniki* Kieślowskiego i *Zimnej wojny* Pawlikowskiego. Wskazuje na ich podobną konstrukcję uwydatniającą rozdział między rzeczywistością PRL a światem Zachodu, analizuje tło polityczne tych filmów i konstrukcję bohaterów poddawanych odmiennym doświadczeniom, a także postawy twórców. Magdalena Podsiadło z feministycznego punktu widzenia przygląda się filmom reżyserów urodzonych w latach 60. i 70. Choć pozostają one w orbicie oddziaływania osobowości twórczej Kieślowskiego i mniej lub bardziej świadomie dokonują intertekstualnych nawiązań do jego filmów, przełamują typową dla niego mizoginiczną skłonność, konstruując wyraziste, interesujące postaci kobiet. Anna Taszycka omawia dokumenty *Komunia* Anny Zameckiej i *Więzi* Zofii Kowalewskiej z uwagi na specyfikę kobiecego punktu widzenia na poziomie wyboru tematu i w sposobie traktowania bohaterów. Odwołuje się też do innych przykładów, stawiając tezę, że twórczynie te – wywodzące się w większości ze „szkoły” Marcela Łozińskiego – uformowały nowy nurt w polskim kinie. Szczególny konflikt pokoleniowy, osobisty i zawodowy, jest tematem tekstu Teresy Rutkowskiej opisującego przebieg projektu Marcela i Pawła Łozińskich – ojca i syna – jakim miał być wspólny film-relacja z podróży do Paryża.

Historia filmu polskiego w świetle dostępu do mało znanych wcześniej dokumentów i poszerzającej się wiedzy o mechanizmach sterujących polityką i kulturą epoki sprzed przełomu politycznego domaga się przewartościowań. Próby takiej dokonuje Marek Hendrykowski, udostępniając fragment przygotowywanej książki o szkole polskiej. Ewa Ciszewska i Marta Kasprzak ujawniają kulisy realizacji zagranicznych produkcji Krzysztofa Zanussiego i zasady współpracy w odmiennym od polskiego systemie. Kinu popularnemu czasów stanu wojennego jest poświęcony artykuł Piotra Zwierzchowskiego. Autor analizuje tło polityczne decyzji podejmowanych przez władze w zakresie lansowanych wówczas trendów i podtekstów propagandowych. Paweł Jaskulski w rozmowie z Andrzejem Barańskim przywołuje mniej znany nurt jego twórczości – montażowo-ikonograficzne filmy dokumentalne eksplorujące temat faszyzmu i wojny.

W czasie gdy przygotowaliśmy ten tom zmarł jeden z najwybitniejszych polskich operatorów – Witold Sobociński. Jego sztuce poświęcił swój tekst Seweryn Kuśmierczyk, chcąc nawiązać do nagrody, którą artysta otrzymał tuż przed śmiercią na bydgoskim festiwalu EnergaCamerimage 2018. Nie spodziewaliśmy się, że esej ten okaże się pośmiertną laudacją.

W dziale historycznym drukujemy obszerny monograficzny tekst Alicji Helman opisujący twórczość brazylijskiego reżysera Glaubera Rochy związanego z nurtem Cinema Novo na tle procesów kulturowych w Ameryce Łacińskiej. Na koniec Andrzej Pitrus przedstawia nostalgiczny esej poświęcony kinofilskiej wędrowce mało uczęszczanymi szlakami.

T. R.